

בני מאמינים: אמונה שורשית גם בעתות משבר

ר' אבי שטראסברג

מה המשמעות של הביטוי בני מאמינים המתייחס לבני ישראל היוצאים ממצרים? הרב קלונימוס קלמן שפירא (פולין, 1889-1943) מבחין בין שני סוגי אמונה: אמונה בעתות שמחה ואמונה בעתות צער והוא מלמד אותנו שגם כשאנחנו שבורים וחסרי אמונה, אנו עדיין "בני מאמינים" והכוחות שלנו נטועים בנו מדורי דורות.

וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי, אוֹתָהּ שָׁעָה דִּבֶּר מֹשֶׁה שְׁלֹא בְּהֶגֶן, הִקְדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ: 'וְשָׁמְעוּ לְקוֹלִי' (שמות ג:יח), וְהוּא אָמַר: 'וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי'. מִיָּד הָשִׁיבוּ הִקְדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁיטָתוֹ, נָתַן לוֹ אוֹתוֹת לְפִי דְּבָרָיו. רָאָה מֶה בְּתִיב אַחֲרָיו: 'וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו מִזֶּה בִּינְדֶּךָ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, בְּלוּמֵר מִזֶּה שֶׁבִּינְדֶּךָ אֶתָּה צָרִיךְ לְלָקוֹת, שְׁאֵתָה מוֹצִיאָ שָׁם רֵעַ עַל בְּנֵי, הֵם מֵאֱמִינִים בְּנֵי מֵאֱמִינִים, מֵאֱמִינִים, שְׁנֵאֲמַר: 'וַיֹּאמֶן הָעָם' (שמות ד:לא). בְּנֵי מֵאֱמִינִים, שְׁנֵאֲמַר: 'וְהֵאֱמֵן בָּה' (בראשית טו:ו)

שמות רבה ג:יב

על פי המדרש, ה' בוחר במטה של משה להראות את האותות, לא רק מפני שזה החפץ שהיה זמין בידו של משה ויכול להפוך לנחש בקלות, אלא דווקא כי משה היה ראוי להילקוט על ידי אותו מטה על האופן שבו דיבר על בני ישראל. הקב"ה מגן על בני ישראל ואומר: "הם מאמינים בני מאמינים". הפסוקים משמשים הוכחה לא רק לעצם אמונתם של בני ישראל בה' בדור זה, אלא גם לעצם היותם צאצאים של מאמינים. אם מישור קטן אמונה פה, אלה לא בני ישראל, אלא משה עצמו.

ני מודה שאני לא מאמינה גדולה. אם אלוקים היה פונה אליי ואומר לי להיכנס לים סוף, סביר להניח שהייתי שואלת: "תוכל רק לקרוע לי את הים קודם?". ואם אלוקים היה מבקש ממני לצאת ממצרים ולבוא אחריו לארץ רחוקה ולא מוכרת, הייתי אומרת, "לפחות את מצרים אני מכירה ויודעת." אני אדם שאוהב בהירות ותשובות. רוצים שאצא להרפתקה? קודם תראו לי את מפת הדרכים. רוצים שאכנס לארץ מלאה בענקים? תסבירו לי מה התכנית. כזאת אני.

נראה שגם למשה, עם כל גדולתו, יש הרבה ספקות כשאלוהים פונה אליו בסנה ומטיל עליו את התפקיד להנהיג את בני ישראל ולהוציאם ממצרים. הוא שואל שאלה אחר שאלה: "מי אֶנֶכִּי כִּי אֵלֶךְ אֶל פְּרַעֲהוֹ?" (שמות ג:יא) "וַיֹּאמְרוּ לִי מֶה שְׁמוֹ מֶה אָמַר אֵלֶהֶם?" (שם:יג) והשאלה הגדולה ביותר, שאולי מבטאת את פחדו העמוק ביותר: "וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֵלֶיךָ ה'?" (שם ד:א) משה, מלא בחששות וספקות, מאמין שבני ישראל יהיו כמוהו, חסרי אמונה, לא מוכנים להנהגה של איש לא מוכר ואלוהים לא ידוע שיובילו אותם אל הלא נודע.

במדרש שמות רבה הקב"ה מגיב לספקות של משה בכנס. משה אולי חושב שבני ישראל לא יאמינו בה', אבל ה' מכיר את ילדיו טוב יותר.

אני תוהה: האם ה' היה מגן עליי היום, כמו שהוא הגן על בני ישראל אז? מה אם לבני ישראל באמת הייתה אמונה ייחודית בה', אף שאלוקים היה חדש ולא מוכר, ולמרות חוסר הוודאות לגבי המסע העומד לפנייהם? מה אם אין לי הביטחון שה' טוען שהיה לבני ישראל, ואני יותר כמו משה, מלאה בספקות, תהיות, ושאלות? האם גם עליי ה' היה אומר שאני "מאמינה בת מאמינים"?

הרב קלונימוס קלמן שפירא, ה"אש קודש", חי בתקופה שבה אמונה באלוקים הייתה קשה אם לא בלתי אפשרית. הרב שפירא, שלימד תורה מתוך גטו ורשה, ראה אנשים שבעברם חיו חיי תורה ומצוות, אולם לנוכח המציאות האיומה שבה חיו, הם איבדו את האמונה שלהם באלוקים הנותן לזוועות השואה לקרות. אנשים שאבדה להם היכולת להאמין.

**האמונה שלנו היא לא
אך ורק שלנו והיא איננה
תלויה רק בנו, אלא היא
ירושה שעוברת אלינו
מהדורות שקדמו לנו.**

הרב שפירא כותב שהמדרש הנ"ל מלמד אותנו ש"אמונתם מאבותיהם הוא להם מפני שהם בני מאמינים". האמונה שלנו היא לא אך ורק שלנו והיא איננה תלויה רק בנו, אלא היא ירושה שעוברת אלינו מהדורות שקדמו לנו.

וכנראה ב' בחינות באמונה ישנן באיש. כשהוא בהתחזקות ומכל שכן גם בשמחה אז גם מרגיש את האמונה בודאות משא"ב כשהוא בעצבות ומכל שכן כשחס וחלילה כולו נשבר, יש שאינו מרגישה [...] אבל גם אז אין לומר וחי' אינו מאמין, מאמין הוא גם אז רק שאינו מרגישה.

אש קודש, פרשת החודש, 14 במרץ 1942

הרב שפירא מלמד שיש שני סוגים של אמונה. ישנה האמונה שאנו מרגישים בעתות שמחה. זו אמונה שבאה בקלות. ללא אתגרים שמרחיקים אותנו מאלוקים, אנו חווים את האמונה הזאת כדבר ודאי. אבל הרב שפירא מודה שיש גם זמנים שבהם אדם כל כך שבור, עד שהוא איננו חווה אמונה בחייו. במצב כזה אדם עלול אפילו לומר על עצמו שהוא אינו מאמין. חס וחלילה, אומר האש קודש, שאדם יגיד דבר כזה. הוא מחזק אותנו בטענה שאפילו כשאנחנו שבורים, אפילו כשאין לנו אמונה, אנחנו עדיין מאמינים. למה? כי האמונה שלנו איננה תלויה רק בנו. אפילו אם אנחנו עצמנו איננו מאמינים, אנחנו בני מאמינים.

במדרש בשמות רבה, אלוקים מגן על בני ישראל מפני משה ומעיד שבני ישראל הם לא רק מאמינים בעצמם, אלא הם גם בני מאמינים. הרב שפירא מבייח לנו שאפילו ברגעים שבהם אנחנו לא חושבים על עצמנו בתור אנשים מאמינים, אנחנו עדיין מאמינים, מכוח היותנו בני מאמינים.

הלימוד הזה מנחם ומחזק אותי. ראשית, הרב שפירא מאשר שהאמונה החזקה והבטוחה שה' טוען שקיימת אצל בני ישראל לא תמיד זמינה ונוכחת אצל כל אחד ואחת מאיתנו. ייתכנו רגעים בחיינו שבהם אנחנו לא בטוחים, אנחנו כמו אונייה אבודה בלב ים ללא עוגן, מלאים בשאלות וספקות. אבל אפילו ברגעים האלה, הוא מלמד, אנחנו יכולים לבטוח שאנחנו אף פעם לא חסרי עוגן לחלוטין. האמונה שאנחנו יורשים מאבותינו מחברת בינינו ובין הקב"ה גם כשהיכולת הפרטית שלנו להאמין מוטלת בספק שאלה.

אני מאחלת לכולנו בפסח הזה את הביטחון בה' שהיה לבני ישראל, שהסכימו לבצע את קפיצת האמונה וללכת אחרי מנהיג זר ואלוקים לא מוכר שהוציאו אותם ממצרים, בלי מפה ובלי תכנית מוסכמת. אבל, אם נמצא את עצמנו ללא אמונה בטוחה שכזו, אני רוצה להציע את המתנה שנותנת לנו תורתו של הרב שפירא - שרשרת של אמונה שמחברת אותנו לאבותינו ומקרבת אותנו לאלוקים.

ר' אבי שטראוסברג היא המנהלת של יוזמות למידה בהדר, ומתגוררת בווישניגטון. לפני כן, שימשה מנהלת הלמידה הקהילתית של בית הכנסת בסנט פול, מינסוטה. היא הוסמכה לדבנות בהיברו קולג' בבוסטון והיא בוגרת תכנית וקסנר. בנוסף, יש לה תואר שני בחינוך יהודי.

straussberg@hadar.org

